

מכות כד-א

עניין: תרי"ג מצוות

מהר"ל ח"א

ואמר בא דוד והעמידן על י"א. ויש מקשים וכי היה דוד ממעט מצות התורה שהעמידן על י"א ח"ו, ועתה לפי דבריהם יש להקשות ביותר מה שאמרו והעמידן על י"א אינם בתרי"ג מצות כלל, וא"כ מאי והעמידן דקאמר. אבל פירוש זה כי המעשים הטובים אשר על ידם הדביקות בו יתברך הם מחולקים, שאין זה כזה, כי העושה חסד עם הבריות אין מעלתו ושכרו כמו אותו שעושה דין, ואין אותו שעושה דין כמו זה שעושה חסד. רק כל אחד ואחד מחולק לעצמו, וכל אחד לפי המעשה הטוב שלו קונה הדביקות בו יתברך, כי אין ראוי שיהיה הדביקות אחד לדברים מחולקים. אבל מי שעושה כל המצות שהם תרי"ג מצות יש לו הדביקות בו יתברך בכל, שהרי נמצא בו כל השלימות המחולקים. ולפיכך אמר בא דוד והעמידן על י"א, ורצה בזה כי תרי"ג מצות שבתורה הם כוללים כל החלקים עד שהוא שלם בכל ואז יש לו הדביקות בו יתברך, אבל בא דוד והעמידן על י"א, ר"ל שגם באלו י"א דברים שלימות כללי כמו שהוא בתרי"ג מצות. ועם בודאי שאינו במדריגה ובמעלה כמו מי שעושה תרי"ג מצות שהם בודאי הדביקות הגמור, מ"מ יש באלו י"א דברים ג"כ שלימות כללי דומה לתרי"ג מצות שהם בודאי הכל ואין חוץ מהם. ואמר מי יגור

מעלות התורה לרבי אברהם אחי הגר"א

ונראה על פי מאי דאיתא בגמ' סוף מכות (שם) תרי"ג מצוות נצטוו ישראל, שנאמר, תורה צוה לנו משה וכו' (דברים ל"ג, ד') וכמה פעמים הוזכר זה הענין בגמרא ומדרשים. והנה הקדמונים נתלבטו במנין המצוות, כמו הרמב"ם והרמב"ן והסמ"ג. וגם האחרונים סערו סער, וכל אחד סותר מנינו של חברו בסתירות וקושיות עצומות. ובאמת לכולהו אית להו פירכא למדקדק בדברי חז"ל. וגם מנינו של הנשר הגדול, הרמב"ם ז"ל, אשר כל האחרונים נמשכים אחריו, איננו נמלט מתפיסות חזקות, כמו במעשה הקרבנות, מנה מעשה עולה למצוה אחת ובאמת הרבה מצוות יש שם, כמו שח"ט, זריקה וקבלה, ושאר עבודות. וכן הרבה מצוות שלא מנה הרמב"ם ז"ל, והן הן גופי תורה

ושמעתי מאחי הגאון ז"ל שורש הדבר, שבחודאי ליכא למימר שלא יכנסו תחת גדר המצוות רק תרי"ג ולא יותר, שאם כן מ"מבראשית" עד „בא" אין בהם אלא שלש מצוות גם הרבה פרשיות בתורה שאין בהם שום מצוה, וזה הדבר אינו מתקבל אלא באמת כל דיבור ודיבור בתורה שיצא מפי הגבורה הוא מצוה בפני עצמו. והנה באמת המצוות רבו ועצמו עד אין מספר, עד מי שיש לו עין השכלי ולב מבין יוכל להתנהג בכל פרטי הנהגותיו ועניניו מקטן ועד גדול על פי התורה והמצוות. ואז יכול לקיים המצוות בכל עת ובכל רגע עד אין מספר, כאשר הובא הרבה מעשים מהקדמונים ז"ל בגמרא ומדרשים מאשר נהגו הנהגותיהם, הכל על פי התורה והמצוות. ועל זה אמר דוד המלך עליו השלום לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד (תהלים קי"ט צ"ו).

ומה שהוזכר תרי"ג מצוות אינם אלא שרשים, אבל הם מתפשטים לענפים הרבה. ובאמת דבר זה נעלם ממנו, איזה מהם שרשים ואיזה מהם ענפים. ואין מן הצורך לדעת זאת, כי בכל מצוה ובכל דיבור מדבורי התורה נכללו כל התורה וכל המצוות כולן, כללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן. ולכן נמשלה התורה לעץ, כמו שכתוב. עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג, י"ח) — כמו שהעץ שורש אחד מתפשט לכמה ענפים, וכל ענף וענף לכמה שרביטים, וכל שרביט ושרביט לכמה פירות, וכל פרי יש בו כמה וכמה גרעינים וכל גרעין יש בו כח להוציא אילן שלם עם השרשים והענפים ושרביטין ופירות וגרעינים בתוכם עם כח המצמיח עוד אילן, וכן לאין תכלית. וכן מכל ענף יוכל לנטוע אילן שלם עם כל פרטי הנ"ל, כמו שכתבו הפילוסופים. כן הוא בדבורי התורה והמצוות, כל דבור ומצוה כולל כל המצוות והדבורים

שו"ת הרשב"א ח"א סי' צד

ולענין מה שאמרו²¹ כי קיים יעקב תרי"ג מצות ונרמו במלת עם לנן גרתי²², והוקשה לך היאך קיימם ועדיין לא נטוו ועוד שהרי יעקב נשא שתי אסיות. דע כי אמרו ז"ל²³ קיים אברהם אפילו ערובי תחומין דכתיב²⁴ וישמר משמרתי מצותי חקתי ותורתי, ואל תתמה כי כבר נתעוררת אתה לדעת כי אין צלל פרטי המצוות מצוה שאינה רומזת אל עניני החכמה ושחיצה החכמה, להיות השפלים מצוים צמעים וצמחים שירמזו אל החכמה, ונמצאת החכמה מחייבת את המעשה ואת המניעה, והמעשה והמניעה מודיעות מה שנרמו בהם מן החכמה, והאבות הגיעו צדוק חכמתם אל העיקרים ההם וכמו שאמרו ז"ל²⁵ באברהם שתי כליותיו מביעות לו חכמה כשני מלמדים, וכן כל האבות עד שיהודה המקובל מאבותיו קיים מצוה ייבוס אף על פי שעדיין לא נטוו עליה וזה לננו²⁶ באותו הלשון נעצמו שמונה התורה²⁷, וזה מן הלא שאלתי.